

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 329

Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju Gospodarka – etyka – środowisko

Redaktorzy naukowci
Danuta Dziawgo, Grażyna Borys

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-448-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Joanna Antczak: Informacje o środowisku w systemie rachunkowości	11
Anna Balicka: Sprawozdawczość środowiskowa w branży motoryzacyjnej..	19
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska: Koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu w procesie zarządzania wartością firmy	28
Melania Bąk: Odpowiedzialność społeczna jako determinanta tworzenia zasobów niematerialnych przedsiębiorstwa	36
Ewa Chojnacka: Raportowanie danych w obszarach środowiskowym i społecznym w publicznych spółkach sektora energetycznego.....	45
Ewa Chojnacka: Sprawozdanie z działalności jako dokument służący raportowaniu danych ESG	54
Anna Doś, Joanna Błach: Rola przedsiębiorstwa w makrosystemie społeczeństwo – gospodarka – środowisko w świetle analizy raportów rocznych na przykładzie wybranych spółek sektora paliwowego.....	62
Justyna Dyduch: Analiza kosztów transakcyjnych instrumentów ochrony środowiska w wybranym przedsiębiorstwie.....	73
Renata Dyląg, Ewelina Puchalska: Wytyczne GRI w praktyce raportowania społecznego w Polsce	82
Paweł Dziekański: Koncepcja wskaźnika syntetycznego dla oceny sytuacji finansowej powiatów	98
Tomasz Gabrusewicz: Zdolność systemu rachunkowości w zakresie zaspokojenia potrzeb informacyjnych w realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju	109
Beata Gostomczyk: Ewidencja kosztów ekologicznych w układzie rodzajowym i funkcjonalnym.....	118
Piotr Gut: Solidarna odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe w podatku VAT w warunkach polskich na tle rozwiązań europejskich.....	127
Ewa Hellich: Etyczny wymiar rachunkowości.....	136
Aldona Kamela-Sowińska: Finansyzacja gospodarki wyzwaniem dla rachunkowości	145
Elżbieta Klamut: Koszty ochrony środowiska a gospodarstwa rolne	152
Joanna Kogut: Etyka w rachunkowości a jakość sprawozdań finansowych ..	161
Tomasz Kondraszuk: Cel i zadania rachunkowości rolniczej w procesie zrównoważonego rozwoju gospodarstw wiejskich	172
Robert Kowalak: Kluczowe mierniki dokonań w zakładach gospodarowania odpadami.....	180

Joanna Krasodomska: Rachunkowość społeczna – perspektywa światowa i krajowa	191
Karolina Kwiecińska: Relacje inwestorskie i raportowanie kapitału intelektualnego.....	198
Magdalena Ligus: Zrównoważony rozwój systemu elektroenergetycznego Polski – analiza opłacalności i możliwości rozwoju energetyki odnawialnej	206
Adam Lulek: Znaczenie informacji środowiskowych pochodzących ze sprawozdawczości spółek paliwowych dla inwestorów giełdowych.....	215
Marta Mazurowska: Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju	225
Anna Nowak: Problemy pomiaru społecznej odpowiedzialności biznesu	232
Edward Nowak: Zakres ujawnień informacji w sprawozdaniu z działalności	241
Ewa Spigarska: Różnorodność metod ustalania opłaty za odpady i zasad segregacji odpadów na przykładzie miast wojewódzkich jako jeden z problemów systemu gospodarowania odpadami	250
Arleta Szadziewska: Prezentowanie informacji na temat społecznej odpowiedzialności w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw.....	261
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz: Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z interesariuszami	271
Piotr Szczypa: Współczesne wyzwania rachunkowości przedsiębiorstw w gospodarce zrównoważonego rozwoju.....	282
Aldona Uziębło: Stosunek do standardów etycznych w biznesie w opiniach pracowników księgowości trójmiejskich przedsiębiorstw	291
Anna Wildowicz-Giegiel: Wyzwania przed sprawozdawczością finansową związane z raportowaniem o kapitale intelektualnym i społecznej odpowiedzialności	300
Jolanta Wiśniewska: Etyka w rachunkowości jako niezbędny element zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa i bezpieczeństwa obrotu gospodarczego.....	308
Aleksander Zawadzki: Standardy sprawozdawczości w zakresie środków unijnych w polskich spółkach notowanych na NewConnect	317
Joanna Zuchewicz: Sprawozdawczość jednostki społecznie odpowiedzialnej za swoje dokonania.....	326
Beata Zyznarska-Dworczak: Znaczenie zarządczej rachunkowości odpowiedzialności społecznej w przedsiębiorstwie	334

Summaries

Joanna Antczak: Information on environment in the accounting system.....	18
Anna Balicka: Environmental reporting in the automotive industry	27
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska: Concept of corporate social responsibility in the process of value based management	35

Melania Bąk: CSR as the determinant for creating non-material resources of an enterprise.....	44
Ewa Chojnacka: Reporting environment and social data in public companies in energy sector	53
Ewa Chojnacka: Report of the management board on operations as a document used to report ESG data	61
Anna Doś, Joanna Błach: The role of enterprise in macrosystem society – economy – environment in the light of the annual reports content analysis case study of selected Polish companies	72
Justyna Dyduch: Analysis of transaction costs of environmental protection instruments in a selected firm	81
Renata Dylağ, Ewelina Puchalska: GRI guidelines in the practice of social reporting in Poland	97
Paweł Dziekański: Concept of synthetic indicator for the assessment of financial situation of poviats	108
Tomasz Gabrusewicz: The ability of the accounting system to satisfy information needs in the concept of sustainable development.....	117
Beata Gostomczyk: Environmental costs register by their type and functionality	126
Piotr Gut: Joint and several responsibility for VAT liabilities in Poland in comparison with European solutions to that extent.....	135
Ewa Hellich: Ethical dimension of accounting.....	144
Aldona Kamela-Sowińska: Financilisation of economy as challenge for accounting	151
Elżbieta Klamut: Costs of environment protection vs. farms.....	160
Joanna Kogut: Accounting ethics vs. financial reporting quality	171
Tomasz Kondraszuk: Tasks and objectives of accounting in the process of agricultural sustainable development of rural households	179
Robert Kowalak: Key performance indicators for the waste disposal plants.	190
Joanna Krasodomska: Social accounting – the international and national perspective	197
Karolina Kwiecińska: Investor relations and intellectual capital reporting ...	205
Magdalena Ligus: Sustainable development of Polish power system – the analysis of effectiveness and the possibility of development of renewable energy sector.....	214
Adam Lulek: Significance of environmental information coming from reporting of fuel corporations for stock exchange investors.....	224
Marta Mazurowska: Accounting for sustainable development	231
Anna Nowak: Issues of measurement of corporate social responsibility	240
Edward Nowak: Scope of disclosing information in annual activity reports..	249
Ewa Spigarska: The diversity of methods for establishing fees for wastes and waste segregation rules on the example of voivodeship cities as one of the waste management problems.....	260

Arleta Szadziewska: Presenting social responsibility information in corporate external reports	270
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz: Integrated report on socially responsible companies as a tool of communication with users.....	281
Piotr Szczypa: Modern challenges in the accounting of companies in sustainable development economy	290
Aldona Uziębło: An attitude to ethical standards in business in the opinions of employees of accounting department of tricity enterprises.....	299
Anna Wildowicz-Giegiel: Challenges of financial reporting associated with reporting the intellectual capital and the social responsibility of enterprise.....	307
Jolanta Wiśniewska: Ethics in accounting as an essential element of sustainable development of the enterprise and security of business transactions .	316
Aleksander Zawadzki: Standards of EU funds reporting in Polish companies listed on the NewConnect market.....	325
Joanna Zuchewicz: CSR in reporting entity's performance	333
Beata Zyznarska-Dworczak: The essence of managerial social responsibility accounting.....	341

Aldona Uziębło

Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku

STOSUNEK DO STANDARDÓW ETYCZNYCH W BIZNESIE W OPINIACH PRACOWNIKÓW KSIĘGOWOŚCI TRÓJMIEJSKICH PRZEDSIĘBIORSTW

Streszczenie: Opracowanie ma dwa cele: określenie stosunku do standardów etycznych w biznesie pracowników księgowości wybranych trójmiejskich przedsiębiorstw oraz ocenę przydatności szkoleń z etyki zawodowej do postrzegania zasadności wprowadzania takich norm. Przeprowadzono badanie ankietowe uczestników specjalistycznych kursów; aby ocenić istotność powiązań między wybranymi odpowiedziami, zastosowano test niezależności chi-kwadrat oraz skorygowany współczynnik kontyngencji C-Pearsona. Pracownicy księgowości w trakcie badania ankietowego udzielili odpowiedzi wskazujących na docenianie przez nich roli standardów etycznych w biznesie. Nie wykryto istotnego związku ukończonych szkoleń z etyki zawodowej na postrzeganie zasadności wprowadzania takich norm.

Słowa kluczowe: etyka w biznesie, opinie księgowych.

DOI: 10.15611/pn.2014.329.31

1. Wstęp

Zagadnienia dotyczące etyki, a zwłaszcza standardów etycznych w szeroko rozumianym biznesie, są przedmiotem rozważań bardzo zróżnicowanych grup ludzi: od przywódców religijnych, naukowców, po praktyków życia gospodarczego. I tak problemy etyczne w biznesie poruszył papież Benedykt XVI, pisząc m.in. w czwartym rozdziale encykliki *Caritas in veritate*: „Gdy rozważa się zagadnienia dotyczące relacji między przedsiębiorczością a etyką [...], wydaje się, że przyjmowane dotychczas rozróżnienie między przedsiębiorstwami mającymi na celu zysk (profit) a organizacjami, które nie są nastawione na zysk (non profit), nie jest już w stanie dać pełnego obrazu rzeczywistości [...]. Powstał rozległy obszar pośredni [...] Tworzą go [...] grupy przedsiębiorstw stawiające sobie za cel użyteczność społeczną [...]” [Benedykt XVI 2009]. J. Jackson wskazuje, że etyka biznesu ma normować obszary działań niekodyfikowanych przez prawo i sumienie, a etyka danego zawodu ma dopasowywać normy etyczne do określonych sytuacji i relacji [Jackson 1999]. Prak-

tyczną rolę etyki podkreśla m.in. P. Singer, pisząc, że nie jest ona wyidealizowanym systemem, „światnym w teorii, a nie w praktyce. Wręcz przeciwnie, jej najważniejszą rolą jest «bycie przewodnikiem w praktyce»” [Singer 2007].

Trudno się nie zgodzić z powyższymi stwierdzeniami. Przedstawiciele biznesu zaczynają dostrzegać konieczność tworzenia wewnętrznych, spójnych uregulowań, które poruszają kwestie nieuregulowane w aktach normatywnych. Pojawiają się zatem kodeksy etyczne, wskazówki postępowania, dobre praktyki mające ułatwić wybór właściwych, oczekiwanych i zalecanych przez przedsiębiorstwo zachowań. Etyka w biznesie ma więc rozstrzygać dylematy, poruszając się w świecie wartości, tworzyć zbiór norm pożądanych i powszechnie akceptowanych. Poszukiwana jest „etyczna busola w biznesie”¹. Choć duże przedsiębiorstwa, a raczej ich zarządy, widzą korzyści w tworzeniu takich rozwiązań, pozostaje pytanie, jak oceniają tego typu regulacje pracownicy, zwłaszcza zaś pracownicy mniejszych jednostek.

Opracowanie ma dwa cele: główny, którym jest określenie stosunku do standardów etycznych w biznesie pracowników księgowości wybranych trójmiejskich przedsiębiorstw, oraz szczegółowy, polegający na ocenie przydatności szkoleń z etyki zawodowej do postrzegania zasadności wprowadzania takich norm. Wydaje się uzasadnione postawienie hipotezy, że osoby przeszkolone w zakresie standardów etycznych powinny lepiej rozumieć wagę tej problematyki i wyżej oceniać jej przydatność w decyzjach biznesowych.

2. Metodyka badań i przebieg procesu badawczego

Powyższe zamierzenie badawcze zostało zrealizowane na podstawie badania ankietowego, z wykorzystaniem analizy opisowej, metod graficznych, testów statystycznych oraz analizy i krytyki literatury przedmiotu. W celu zbadania istotności powiązań między wybranymi pytaniami zastosowano test niezależności chi-kwadrat, umożliwiający weryfikację hipotezy zerowej o niezależności cech X i Y . Aby ustalić siłę związku między X i Y , wykorzystano skorygowany współczynnik kontyngencji C-Pearsona. Zaprezentowano tylko poziomy prawdopodobieństwa p mniejsze od 0,1, pozwalające odrzucić hipotezę zerową o niezależności zmiennych na poziomie istotności mniejszym od 0,1². Pozwala to wnioskować, że na poziomie istotności p istnieje zależność między badanymi cechami.

Na potrzeby opracowania przeprowadzono badanie ankietowe wśród uczestników specjalistycznych kursów organizowanych przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Ta część określa stosunek do standardów etycznych w biznesie pracowników księgowości trójmiejskich przedsiębiorstw. Następnie wyróżniono dwie podgrupy badawcze, tj. kandydatów na głównych księgowych (GK) oraz na specjali-

¹ Określenie encykliki *Centesimus annus* Jana Pawła II [Donarski 2003].

² Opracowanie statystyczne wyników ankiet za pomocą testu chi-kwadrat oraz skorygowanego współczynnika kontyngencji C-Pearsona sporządziła dr Katarzyna Sokołowska na podstawie badań A. Uziębło.

stów ds. rachunkowości (SK) (osoby z tej podgrupy odbyły kurs dotyczący etyki), aby porównać ich opinie i w ten sposób ocenić przydatność szkoleń dotyczących standardów etycznych. Obie podgrupy to pracownicy działów księgowości trójmiejskich przedsiębiorstw. Badanie jest niereprezentatywne; obejmuje łącznie 58 osób. Ankietowani są samodzielni księgowymi (ok. 28%), głównymi księgowymi lub ich zastępcami (22,41%), księgowymi (ok. 15%), specjalistami w zakresie rachunkowości (10,34%). Dwie osoby to właściciele małych przedsiębiorstw; pozostali zajmują najniższe stanowiska w działach finansowo-księgowych. W grupie kandydatów na głównych księgowych przeważają osoby na wyższych stanowiskach – jest to naturalne i związane z profilem kształcenia zawodowego.

Niniejsze opracowanie, z uwagi na ograniczoną objętość, zawiera prezentację wyników badań dotyczących realizacji celów pracy; pominięto m.in. część badań obejmujących etykę zawodową księgowych.

3. Uczciwość i etyka postępowania w biznesie

„Czy w biznesie można być w pełni uczciwym?”³ – takim pytaniem rozpoczęto ankietę. Zdecydowanie tak odpowiedziało ok. 22% badanych, raczej tak – ponad 53%, raczej nie – ok. 21%. Tylko jedna osoba stwierdziła, że zdecydowanie nie jest to możliwe. Ponieważ w podgrupach widać zróżnicowanie ze wskazaniem korzystniejszych wyników dla SK (wśród nich ponad 84% udzieliło odpowiedzi pozytywnych, w GK – ok. 69%), zbadano, czy rozkład udzielanych odpowiedzi różni się zależnie od przynależności osoby badanej do podgrupy. Po podziale odpowiedzi na dwie grupy: tak (odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak) oraz nie (zdecydowanie nie i raczej nie) uzyskano wartość $\chi^2=3,751579$, co pozwoliło na odrzucenie hipotezy zerowej o braku zależności między rodzajem udzielanych odpowiedzi a przynależnością do grupy SK lub GK ($p = 0,05276$). Skorygowany współczynnik kontyngencji opisujący siłę tej zależności wyniósł 0,100238 (współczynnik kontyngencji może przyjmować wartości z przedziału 0-1, gdzie o całkowitym powiązaniu między zmiennymi świadczyłby wynik równy 1), co wskazuje na to, że jest ona słaba. Stwierdzono zatem, że osoby z grupy GK częściej niż osoby z grupy SK stwierdzały, że w biznesie można być w pełni uczciwym. Następnie zbadano istnienie powiązań między stanowiskiem pracy a oceną możliwości „bycia w pełni uczciwym” (tab. 1).

Tabela 1. Stanowisko pracy a postrzeganie możliwości bycia w pełni uczciwym w biznesie

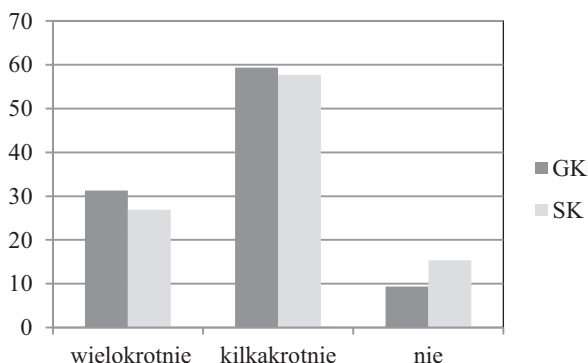
Chi-kwadrat	<i>p</i>	Skorygowany współczynnik kontyngencji
9,427982	0,05126	0,137095

Źródło: opracowanie wyników badań dr K. Sokołowska.

³ Pytanie i możliwe warianty odpowiedzi według [Styczek 2005; Uziębło 2011].

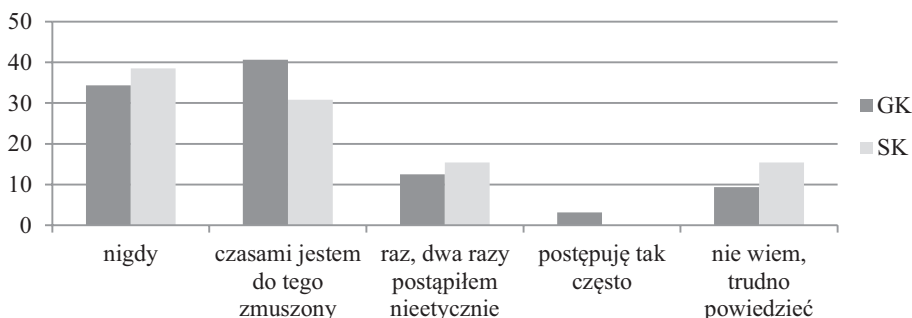
Ostatnia kolumna tab. 1 pokazuje słabą siłę powiązań między stanowiskiem pracy a oceną, czy można być w pełni uczciwym w biznesie. Badanie szczegółowe wykazało, że osoby zajmujące stanowisko księgowego rzadziej odpowiadały: zdecydowanie tak w porównaniu z osobami pełniącymi inną funkcję.

Kolejne pytania wymagały dokonania przez ankietowanych oceny etyczności cudzych i własnych zachowań w trakcie działalności zawodowej (biznesowej)⁴. Wyniki przedstawiono odpowiednio na rys. 1 i 2.

Rys. 1. Częstotliwość uznania za nieetyczne zachowania innych osób w trakcie działalności zawodowej
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Niemal wszyscy ankietowani spotkali się z nieprzestrzeganiem zasad etycznych; niepokojący jest fakt, że odpowiedź „wielokrotnie” wybrało ponad 30% osób z grupy GK i ponad 27% z grupy SK. Badani zatem dostrzegają skalę problemu, co potwierdzają odpowiedzi na kolejne pytanie – czy badanym zdarzyło się postąpić nieetycznie? (rys. 2).

Rys. 2. Częstotliwość uznania za nieetyczne własnego zachowania w trakcie działalności zawodowej
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

⁴ Pytanie i możliwe warianty odpowiedzi według [Styczek 2005].

Średnio 36% badanych twierdzi, że nigdy nie postąpiło nieetycznie w działalności biznesowej; na przymus takiego postępowania wskazuje średnio także ok. 36% osób, z tym że wyraźnie widać tu przewagę osób zajmujących wyższe stanowiska. Jedna z nich (współwłaściciel przedsiębiorstwa) określiła, że postępuje tak często. Pozostali nie potrafili udzielić odpowiedzi na pytanie.

„Zasady etyki biznesu [...] zalecają podstawowe wartości, bez których działania gospodarcze byłyby niemożliwe”; postępowanie zgodne z nimi „ma tendencję do wspierania długoterminowej wartości dla właściciela” [Sternberg 1998, s. 98] – co oczywiście nie jest argumentem, że jeżeli zasada etyczna nie zwiększa wartości dla właścicieli, nie należy jej stosować. Interesujące są w tym kontekście odpowiedzi na pytanie, czy badani, oceniając poszczególne osoby, biorą pod uwagę przestrzeganie przez nie standardów etycznych. Występuje tutaj zdecydowana przewaga odpowiedzi pozytywnych (raczej tak, średnio 76%; tak, to najważniejsze kryterium, średnio 15%) nad stwierdzeniem raczej nie (odpowiednio 8%); nikt nie wybrał odpowiedzi „zdecydowanie nie”.

4. Standardy etyczne i społeczna odpowiedzialność biznesu

Tylko w 14% przedsiębiorstwach, w których pracują ankietowani, istnieją kodeksy etyki (zachowań, postępowania) lub inne wskazówki ułatwiające pracownikom zachowanie zgodne z wartościami propagowanymi przez przedsiębiorstwo; 70% badanych podało, że takie rozwiązania nie istnieją, a pozostali nie potrafili udzielić odpowiedzi.

Osoby z grupy GK mają większe oczekiwania w stosunku do standardów etycznych; częściej udzielano tu pozytywnej odpowiedzi, wskazując na przydatność standardów w każdej działalności (88%), konieczność ich szerszego propagowania (aż 97%), ich rolę jako wskazówek odnośnie do właściwego postępowania i związanych z tym korzyści dla przedsiębiorstwa (po 94%). Grupa SK ma przewagę tylko w jednym obszarze: 34% osób twierdzi, że standardy etyczne to tylko zabieg wizerunkowy; wydaje się, że w świetle wcześniejszych wyników nie jest to uzasadniona odpowiedź – badani wykazywali pozytywny stosunek do standardów etycznych. To raczej krytyczna uwaga (wynikająca być może z doświadczeń zawodowych), że przedsiębiorcy mogą nie traktować kodeksów poważnie, tworząc je w celu kreacji wizerunku przedsiębiorstwa jako jednostki odpowiedzialnej, uczciwej, dbającej o interesy np. środowiska naturalnego. Czy postrzeganie standardów etycznych zależy od zajmowanego stanowiska? Zagadnienie to zbadano, wykorzystując ponownie test niezależności chi-kwadrat oraz skorygowany współczynnik kontyngencji C-Pearsona; w tab. 2 przedstawiono tylko te odpowiedzi, które wskazywały na istnienie zależności.

Na podstawie wyników badań zaprezentowanych w tab. 2 można stwierdzić istnienie słabych zależności między zajmowanym stanowiskiem a postrzeganiem standardów etycznych. Szczegółowe analizy wykazały odpowiednio w podpunkcie dotyczącym opinii o zapobieganiu nieuczciwości pracowników, że główni księgo-

Tabela 2. Stanowisko pracy a postrzeganie standardów etycznych

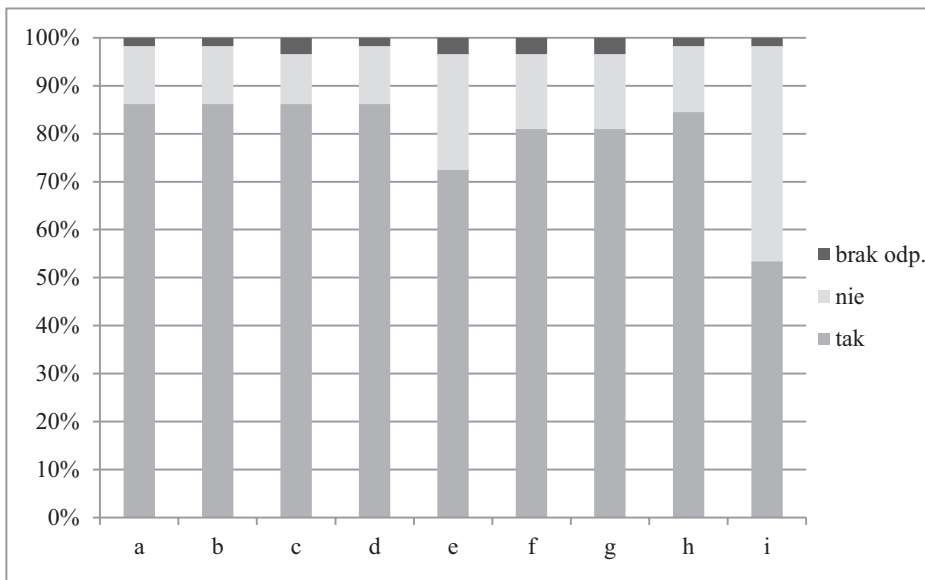
Opinia	Chi-kwadrat	<i>P</i>	Skorygowany współczynnik kontyngencji
a) zapobiegają nieuczciwości pracowników	10,00744	0,00671	0,151328
b) wskazują właściwy sposób postępowania	5,357143	0,06867	0,111063
c) pozwalają uniknąć dylematów etycznych	6,013706	0,04945	0,117621

Źródło: opracowanie wyników badań dr K. Sokołowska.

wi częściej wybierają odpowiedź negatywną, ich zastępcy oraz inne osoby – pozytywną; w podpunkcie b), o wskazywaniu właściwego sposobu postępowania: inne osoby zdecydowanie częściej zgadzają się z tym twierdzeniem w stosunku do księgowych; podobne wyniki uzyskano w podpunkcie c), stwierdzającym, że standardy pozwalają uniknąć dylematów etycznych. Jako „inne osoby” zostali zakwalifikowani m.in. właściciele przedsiębiorstw, analityk finansowy, urzędnik oraz osoby, które nie podały swojego stanowiska. To dość zróżnicowana grupa, co może wyjaśniać odmienne poglądy w stosunku do pozostałych badanych.

Kolejnym badaniem zagadnieniem była koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu jako połączenie ekonomicznej i moralnej odpowiedzialności przedsiębiorstwa. Postawiono pytanie, czym ona jest, na podstawie rozważań [Kopycińska 2001], podając w podpunktach jej definicję z możliwością wielokrotnych odpowiedzi tak lub nie (rys. 3). Zdefiniowano, że społeczna odpowiedzialność obejmuje odpowiedzialność: a) za skutki działań wobec wszystkich osób, których bezpośrednio lub pośrednio dotyczy działalność firm i które traktują swoje uprawnienia jako zobowiązania moralne firm; b) firmy wobec grup wewnętrznych (współwłaściciele, pracownicy); c) firmy wobec grup zewnętrznych (dostawcy, odbiorcy, banki, wierzyciele, władze lokalne i centralne, konkurenci), oraz d) humanizację warunków pracy, godziwe wynagrodzenie pracowników, zapewnienie odpowiednich świadczeń socjalnych; e) satysfakcję pracowników z pracy; f) ochronę środowiska naturalnego, uczciwą konkurencję, uwzględnianie lokalnego interesu społecznego, zaspokajanie potrzeb klientów; g) wysoką jakość dóbr i usług, a także odpowiedzialność h) współwłaścicieli i pracowników za firmę oraz i) grup zewnętrznych za firmę [Kopycińska 2001].

Na rys. 3 przedstawiono zbiorcze wyniki dla całej grupy badanej; w każdym obszarze widać przewagę odpowiedzi pozytywnych, najczęściej, ponad 86% wskazań na „tak” odnotowano w odpowiedziach na stwierdzenia a)-d), skupiających się na odpowiedzialności firmy za skutki jej działań oraz odpowiedzialności wobec grup wewnętrznych i zewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników (punkt d). Badani zgadzali się w kwestii obowiązków firmy wobec otoczenia, nie wszyscy jednak uznawali, że także otoczenie powinno być odpowiedzialne za przedsiębiorstwo – i tak niewiele ponad 50% uznało, że społeczna odpowiedzial-

Rys. 3. Definiowanie społecznej odpowiedzialności biznesu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych.

ność biznesu obejmuje odpowiedzialność grup zewnętrznych; więcej (ponad 84%, podpunkt h), że właścicieli i pracowników. Osoby pracujące w przedsiębiorstwach podlegających badaniu sprawozdania częściej wskazywały na odpowiedzialność firmy wobec grup zewnętrznych w stosunku do osób pracujących w jednostkach niepodlegających badaniu.

Aby porównać opinie dotyczące standardów etycznych między podgrupą GK oraz SK, zastosowano test niezależności χ^2 ; brak podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej o braku zależności między przynależnością danej osoby do grupy a rodzajem udzielanych przez nią odpowiedzi.

5. Wnioski

Ankietowani doceniają rolę standardów etycznych w biznesie. Ponad 75% uważa, że w biznesie można być w pełni uczciwym, przy czym istnieje słaba zależność między przynależnością badanego do grupy: osoby z kursu GK częściej niż osoby z kursu SK stwierdzały, że można być w pełni uczciwym. Niemal wszyscy ankietowani w pracy zawodowej spotkali się z nieprzestrzeganiem zasad etycznych przez osoby z ich otoczenia; sami też mają świadomość, że czasem postępują nieetycznie. Wskazują przy tym, że są do tego zmuszani (tej odpowiedzi udzielają zwłaszcza osoby na wyższych stanowiskach). Ponad 97% osób z grupy GK i 85% z grupy SK stwierdziło, że przestrzeganie standardów etycznych jest ważnym kryterium oceny

postępowania danej osoby. Zdecydowanie podkreślano, że standardy te są potrzebne w każdej działalności, a nie tylko w dużych przedsiębiorstwach, że są to wskazówki właściwego postępowania, korzystne dla wizerunku przedsiębiorstwa (ok. 30% osób wskazało jednak, że tworzenie takich standardów to tylko zabieg wizerunkowy). Nawet jednak tak krytyczne wypowiedzi paradoksalnie wskazują, że badani uznają posiadanie kodeksów etycznych czy podobnych rozwiązań za ważne, także ze względów wizerunkowych. Tylko w kilku odpowiedziach stwierdzono słabe zależności między zajmowanym stanowiskiem a postrzeganiem standardów etycznych – m.in. główni księgowi częściej od innych osób uznawali, że standardy nie zapobiegają nieuczciwości pracowników. Z kolei koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu jest postrzegana bardziej ze strony obowiązków przedsiębiorstwa wobec jego otoczenia i pracowników (ponad 86%) niż jako wzajemny obowiązek odpowiedzialności grup zewnętrznych za przedsiębiorstwo (ok. 50%).

Nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej o braku zależności między przynależnością danej osoby do grupy (GK, SK) a rodzajem udzielanych przez nią odpowiedzi. Nie wykryto zatem zależności między przeszkoleniem grupy SK ze standardów etycznych w biznesie a lepszym zrozumieniem problematyki tych standardów przez tę grupę. Powtórzenie badania z większą liczbą osób pozwoliłoby być może na wyciągnięcie innych wniosków.

Literatura

- Benedykt XVI, *Caritas in veritate*, Wroclawska Księgarnia Archidiecezjalna, Wrocław 2009.
- Donarski J.A., *Sześćdziesiąt zasad etycznych w społecznej encyklice Centesimus annus wkładem do europejskich standardów. Wstępne wyniki badania pierwszych firm w Polsce*, [w:] *Europejskie standardy etyki i społecznej odpowiedzialności biznesu*, red. W. Gasparski, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2003.
- Jackson J., *Biznes i moralność*, PWN, Warszawa 1999.
- Kopycińska D., *Koncepcja społecznej odpowiedzialności firmy – poezja teorii i proza życia*, [w:] *Etyka biznesu w działaniu. Doświadczenia i perspektywy*, red. W. Gasparski, J. Dietl, PWN, Warszawa 2001.
- Singer P., *Etyka praktyczna*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007.
- Sternberg E., *Czysty biznes. Etyka biznesu w działaniu*, PWN, Warszawa 1998.
- Styczek D., *Sumienie biznesu*, „Business Week” 2005, nr 8 (172).
- Uziębło A., *Etyka zawodowa w rachunkowości gwarancją wiarygodności sprawozdań finansowych? Ocena pracowników księgowości*, [w:] *Decyzje finansowe i inwestycyjne w gospodarce rynkowej*, red. A. Uziębło, CeDeWu, Warszawa 2011.

AN ATTITUDE TO ETHICAL STANDARDS IN BUSINESS IN THE OPINIONS OF EMPLOYEES OF ACCOUNTING DEPARTMENT OF TRICITY ENTERPRISES

Summary: The study has two purposes: determining the ratio to ethical standards in the business of employees of accounting department of chosen Tricity enterprises as well as the evaluation of the usefulness of trainings in professional ethics for perceiving of legitimacies introducing such standards. The research was conducted among participants in specialist professional courses in the form of questionnaire. In order to examine the connections between chosen questions a test of the chi-square independence and corrected rate of the contingency C-Pearson were applied. In the course of the questionnaire survey employees of the accounting department indicated replies to appreciate by them the role of ethical standards in business. However, an essential connection of finished trainings in professional ethics for perceptions of the legitimacy of introducing such standards was not detected. Repeating examining among more people perhaps would allow to draw other conclusions.

Keywords: ethics in business, accountants' opinions.